

Το αγεφύρωτο χάσμα Ελληνισμού και Χριστιανισμού (Μέρος Α΄)

1. Εισαγωγή

Είναι γεγονός ότι η χριστιανική θεολογία διαμόρφωσε τα δόγματά της διαπράττοντας λογοκλοπή όρων και ιδεών από την αρχαία ελληνική φιλοσοφία. Πολλοί αρέσκονται να μιλούν για «δάνεια» αντί «λογοκλοπής». Φρονώ ότι ο πρώτος όρος είναι αδόκιμος και διαστρέφει την ιστορική αλήθεια. Όποιος δανείζεται, επιστρέφει το «δάνειο». Οι εκκλησιαστικοί όμως συγγραφείς όχι μόνο δεν έπραξαν τούτο, αλλά επιπλέον δυσφήμησαν με τον χειρότερο τρόπο το ελληνικό πνεύμα, αποδίδοντας τα ελληνικά επιτεύγματα στους Εβραίους και στους χριστιανούς. Οι αποδείξεις θα παρουσιαστούν παρακάτω από πρωτογενείς πηγές. Βέβαια, οι σημερινοί θεολόγοι, σε εποχή που τα πράγματα έχουν πλέον ξεκαθαριστεί, παραδέχονται το σφάλμα των πατέρων.

Οι φιλοσοφικοί όροι λοιπόν, σε αρκετά σημεία πήραν διαφορετικό νόημα στην θεολογία. Ο Χριστιανισμός, έχοντας ιδιοποιηθεί τα ιουδαϊκά θρησκευτικά κείμενα, νομοτελειακά ασπάζεται εβραϊκές ιδέες, τις οποίες παρουσιάζει μεταπλασμένες και παραμορφωμένες. Αυτό συμβαίνει κυρίως κατά τα πρώτα χρόνια, όπως αντανακλάται στα βιβλία της Καινής Διαθήκης (ή επί το ορθότερο «Κενής»), αλλά και στα συγγράμματα των «αποστολικών πατέρων». Αργότερα, όταν πια άρχισε προοδευτικά και με την αυτοκρατορική στήριξη να γίνεται εξουσία, περίοδος που συμπίπτει (όχι τυχαία) με την περίοδο της αποκρυστάλλωσης των χριστιανικών δογμάτων και της καταδίκης των ετεροφρονούντων, από τον 4ο αιώνα και εφεξής, χρειάστηκε να παρουσιάσει προς τα έξω την χριστιανική πίστη με «φιλοσοφικό» τω τρόπω. Αυτό που κατάφερε, ήταν να παρουσιάσει μία θεολογική καρικατούρα και σίγουρα μία νόθα «φιλοσοφία», που καμία σχέση δεν έχει με την πολυποίκιλη Ελληνική σοφία.

Ως εκ τούτου, δεν είναι ορθό να γίνεται λόγος περί «ελληνοχριστιανικού» πολιτισμού και «ελληνοχριστιανικών» συνθέσεων, ούτε βεβαίως να παρουσιάζονται χριστιανοί εκκλησιαστικοί συγγραφείς ως «προστάτες της ελληνικής παιδείας και των γραμμάτων», όπως ο Ιωάννης ο λεγόμενος «Χρυσόστομος», ο Βασίλειος ο επονομαζόμενος «Μέγας», και ο Γρηγόριος ο «Θεολόγος».

Το άρθρο θα χωριστεί σε δύο μέρη, εξαιτίας της μεγάλης έκτασής του. Στο πρώτο, θα παρουσιαστούν με όσο το δυνατόν τεκμηριωμένο λόγο, α) οι λόγοι που είναι αδύνατη η σύζευξη Ελληνισμού-Χριστιανισμού, β) τί είναι η φιλοσοφία και τί είναι ο Χριστιανισμός, γ) η μεταξύ τους διαφορά, δ) η διαφορετική σημασία των όρων «δόγμα» και «αίρεση» στην φιλοσοφία και στον Χριστιανισμό, ε) οι απόψεις των άγνωστων συγγραφέων της Βίβλου για την αληθινή και την ψευδή σοφία, στ) η θέση των πρώτων απολογητών του Χριστιανισμού και οι δόλιες παρερμηνείες τους.

Στο δεύτερο μέρος, θα παρουσιαστούν, α) η νοθεία της ελληνικής σκέψης που συντελέστηκε κατά τους επόμενους αιώνες όταν η φιλοσοφία έγινε θεραπαινίδα της θεολογίας, και β) η περιφρονητική στάση των εκκλησιαστικών «πατέρων» έναντι της φιλοσοφίας.

Σκοπός του άρθρου είναι να απαντήσει πρώτα σε όλους εκείνους που θεωρούν ότι ο Χριστιανισμός είναι η συνέχεια της ελληνικής σκέψεως και δεύτερον, να δείξει το πόσο πολύ καταπολεμήθηκε ο Ελληνισμός από τους χριστιανούς εκκλησιαστικούς συγγραφείς, δείχνοντάς το μέσα από τα ίδια τους τα κείμενα .

2. Γιατί είναι αδύνατη η σύνθεση Ελληνισμού και Χριστιανισμού;

Ελληνισμός και Χριστιανισμός πρεσβεύουν δύο διαφορετικές κοσμοθεάσεις. Η οποιαδήποτε προσπάθεια συνενώσεώς τους έχει ως αποτέλεσμα την νοθεία. Και το πνευματικό μέγεθος που νοθεύεται είναι ο Ελληνισμός, εφόσον ο Χριστιανισμός είναι που θεωρείται «αποκάλυψη». Κάτι τέτοιο, επιχειρήθηκε από τους πρώτους απολογητές, που ήταν διανοούμενοι που δέχτηκαν χριστιανικές διδασκαλίες. Για αυτούς και τα άτοπα που έγραψαν, θα γίνει λόγος παρακάτω.

Γράφοντας για Ελληνισμό, δεν αναφέρομαι αποκλειστικά στην φυλή, αλλά κυρίως στην ιδέα, τις αξίες, και την παιδεία που απορρέει από τον Ελληνισμό. Βεβαίως, δεν μπορεί να είναι άλλη η πηγή όλων αυτών, παρά οι ίδιοι οι Έλληνες. Η αρχαία διάκριση «**πας μη Έλλην, βάρβαρος**» είχε αξία κάποτε διότι πράγματι αντανακλούσε μία αλήθεια. Σήμερα όμως δεν έχει καμία πρακτική ή θεωρητική αξία. Δυστυχώς, η πνευματική διαφορά που διαχωρίζει τους αρχαίους Έλληνες από τους σημερινούς Νεοέλληνες είναι αβυσσαλέα. Το μεταξύ τους χρονικό διάστημα, το πληρώνει η Ρωμαιοκρατία και η Τουρκοκρατία. Μετά την πτώση της Αχαϊκής Συμπολιτείας το 146 π. κ. ε και την υποταγή στους Ρωμαίους κατακτητές μέχρι και την επίσημη αναγνώριση του νεοελληνικού κράτους το 1830 με το Πρωτόκολλο του Λονδίνου, μεσολάβησαν πάρα πολλά που νόθευσαν και αλλοίωσαν

την πολιτιστική ταυτότητα του Έλληνα. Από κυρίαρχος και πρωτοπόρος, κατάντησε ραγιάς. Και όχι μόνο επειδή υποδουλώθηκε σε άλλους λαούς, αλλά έγινε ραγιάς και δούλος στο φρόνημα.

Αργότερα, η επιβολή του Χριστιανισμού ήταν καταλυτική. Αιώνες επί αιώνων πλύσης εγκεφάλου από το Χριστιανικό κήρυγμα, ο Νεοέλληνας κατάντησε ο έσχατος πάντων. Το ομηρικό «*αιέν αριστεύειν*», δηλαδή «πάντα να αριστεύεις», αντικαταστάθηκε από το ευαγγελικό «*μακάριοι οι πτωχοί τω πνεύματι*» και ο ορθολογισμός, από την πίστη στο υπερβατικό.

Χωρίς να θέλω να εξωραίσω τα πράγματα παρουσιάζοντας τον Ελληνισμό ως το τέλειο, δεν μπορώ να παραβλέψω ότι όντως ο Ελληνισμός κατά την αρχαιότητα έπαιξε πολύ ρόλο στην πνευματική εξέλιξη της ανθρωπότητας, ώστε δικαίως ο Νίτσε να γράφει ότι «*Οι Έλληνες είναι οι δικαιοτές του φιλοσόφου, γιατί **μόνο** ανάμεσά τους αυτός δεν ήταν ποτέ κομήτης*» (**Η φιλοσοφία στα χρόνια της αρχαιοελληνικής τραγωδίας, εκδόσεις Gutenberg, σ. 48**).

Όσοι από τους βαρβάρους -δηλαδή τους μη Έλληνες- επηρεάζονταν από το ελληνικό αξιακό σύστημα και την ελληνική σκέψη, καλούνταν «ελληνιστές». Ο Διογένης ο Λαέρτιος γράφει, ότι «*Οι Έλληνες λοιπόν, είναι εκείνοι **που δημιούργησαν τη φιλοσοφία**, της οποίας και αυτό το όνομα, δεν αποδίδεται ξενικά*» (**Διογένης Λαέρτιος, Βίοι φιλοσόφων, εκ. Πάπυρος, σ. 25**). Και μαζί με την φιλοσοφία, τα γράμματα, τις τέχνες, την ποίηση, τις επιστήμες, και τους υπόλοιπους τομείς στους οποίους δραστηριοποιείται το ανθρώπινο πνεύμα.

Ο Ελληνισμός και ο Χριστιανισμός δεν θα μπορέσουν ποτέ να βρουν κοινό σημείο επαφής, να «αλληλοπεριχωρηθούν» όπως αρέσκονται να λένε οι σύγχρονοι απολογητές, διότι η «ουσία» τους είναι εκ θεμελίων αντίθετη. Δεν ανακατεύεται, όπως δεν ανακατεύεται το νερό με το λάδι.

Η λεγόμενη «αλληλοπεριχώρηση», είναι στην ουσία **μια επιλεκτική χρήση φιλοσοφικών στοιχείων που προσαρμόζεται στον Εβραϊκό τρόπο αντίληψης**, και ο λεγόμενος «ελληνοχριστιανικός» πολιτισμός, ένα επίπλαστο και κίβδηλο δόγμα, χωρίς πραγματικό αντίκρισμα. Αυτή η επιλεκτική χρήση στοιχείων από την ελληνική φιλοσοφική σκέψη, δεν υπήρχε εξ αρχής στον Χριστιανισμό. Οι γνώμες δίσταντο κατά τους πρώτους αιώνες. Με την αποκρυστάλλωση των δογμάτων από τον 4ο αιώνα και εξής, αρχίζει να παγιώνεται από τους εκκλησιαστικούς η εκλεκτική χρήση της φιλοσοφίας, χωρίς τούτο να σημαίνει και

γνήσια συνέχισή της. Έχουμε σαφέστατα νοθεία, εφόσον στον χριστιανισμό κυριαρχεί η εβραϊκή σκέψη, δεδομένου ότι οι θεωρητικοί του Χριστιανισμού θεολογούν έχοντας ως βάση τις «ιερές» Γραφές των Ιουδαίων, και τα κείμενα της Καινής Διαθήκης.

Όπως γράφει και ο καθηγητής πατρολογίας Στ. Παπαδόπουλος,

*Οι Πατέρες κατά συνέπεια θεολόγησαν έχοντας **θεμέλιο τη Γραφή**. Το μέγιστο μέρος του σπουδαίου έργου τους αφορούσε τις όψεις της αλήθειας που απαντούν στην Γραφή. Και τούτο διότι στην συνείδηση των Πατέρων η Γραφή αποτελούσε το θεόπνευστο βιβλίο που εξέφραζε τη γνήσια και **μοναδική** πραγματικότητα.*

(Παπαδόπουλος Α΄ τόμος, σ. 37, εκδόσεις Παρουσία)

Δυνατό παράδειγμα αποτελεί ο Γρηγόριος ο Νύσσης, ο κατεξοχήν φιλοσοφών εκκλησιαστικός πατέρας ο οποίος κάποτε δέχτηκε και την επίπληξη του Αθανασίου Αλεξανδρείας ακριβώς επειδή είχε επιδοθεί στην μελέτη της θύραθεν σκέψεως. Ακόμα και αυτός, είναι εξαρτημένος από τις «θεόπνευστες αλήθειες» της Βίβλου. Η όπια χρήση της φιλοσοφίας, γίνεται επιλεκτικά.

Γράφει, ότι...

*εμείς είμαστε άμοιροι τέτοιας εξουσίας, του να λέγουμε δηλαδή ό, τι θέλουμε, εφόσον **χρησιμοποιούμε ως κανόνα και νόμο παντός δόγματος την Αγία Γραφή**, αποβλέποντες αναγκαίως προς αυτήν, **τούτο δεχόμεθα μόνο, ό, τι είναι σύμφωνο με τον σκοπό των γεγραμμένων.***

(Άπαντα, Διάλογος Περί ψυχής και αναστάσεως, ΕΠΕ 1, σ. 253)

Οι βασικές αντιθέσεις που δεν επιτρέπουν τις «ελληνοχριστιανικές» συνθέσεις, μπορούν να συνοψιστούν στα εξής:

1. Ο Ελληνισμός έχει ως εργαλείο τον ορθό λόγο. Ο Χριστιανισμός την «θεία αποκάλυψη». Για αυτόν τον λόγο, ένας δογματικός Αριστοτέλης είναι σε θέση να αμφισβητήσει ακόμα και τον εαυτό του αν αποδειχθεί λάθος, γράφοντας ότι «**πάντα γαρ ενδέχεται και άλλως έχειν**» **(Ηθικά Νικομάχεια, 1140a 40)**, σε αντίθεση με έναν δογματικό εκκλησιαστικό δάσκαλο που θα πρέπει να ερμηνεύει πάντα με τα «θεοπνεύστως» παραδεδομένα δόγματα, εφόσον ο 19ος κανόνας της ΣΤ΄ «οικουμενικής» συνόδου ρητά αναφέρει: **«μη παρεκβαίνοντας τους ήδη**

τεθέντας όρους, ή την εκ των θεοφόρων Πατέρων παράδοσιν» (Πηδάλιο Νικόδημου αγιορείτη, έκδοση 4η υπό Απ. Φερετόπουλου, σ. 195).

Παρακάτω, θα γίνει λόγος για την διαφορά του «δόγματος» και της «αίρεσης» στον Ελληνισμό και στον Χριστιανισμό.

2. Ο Ελληνισμός διακρίνεται από τα ποικίλα ρεύματα σκέψης. Συνεπώς, η σκέψη δεν μπαίνει σε «καλούπια», αλλά είναι ελεύθερη. Οι διαφωνίες και οι διαφορές αποτελούν **υγιή φαινόμενο**, εφόσον κανείς δεν διεκδικεί την απόλυτη αλήθεια. Στον Χριστιανισμό, η διαφορετική άποψη αναθεματίζεται. Κάθε τι που αποκλίνει από το δόγμα, καλείται «αίρεση». Οι διαφωνίες των φιλοσόφων και οι «κόντρες» τους, δεν έχουν χαρακτήρα καταδίκης και αναθέματος όπως στον Χριστιανισμό.

3. Ο Ελληνισμός διακρίνεται από τον διάλογο και την πειθώ. Ο Χριστιανισμός από αυτό που επιβάλλει η εξουσία, είτε θρησκευτική είτε πολιτική. Παράδειγμα είναι η προοδευτική επικράτηση μιας μερίδας του αρχικά πολυμορφικού Χριστιανισμού, και των απόψεών του, τα οποία έγιναν «θεία δόγματα» κατά τον 4ο-6ο αιώνα.

4. Ο Ελληνισμός δεν επιβάλλει τις ιδέες του. Διακρίνεται από πνεύμα ελευθερίας. Ο Χριστιανισμός επιβάλλει τα δόγματά του (βλ. τα σχετικά έδικτα των χριστιανών αυτοκρατόρων, που επεβλήθησαν ως νόμοι του κράτους).

5. Ο Ελληνισμός δεν έχει καμία σχέση με το εβραϊκό μοντέλο σκέψης, κάτι με το οποίο όμως σχετίζεται άμεσα ο Χριστιανισμός, ως «αποστατήσαντα» τέκνο του Ιουδαϊσμού. Για παράδειγμα, η χριστιανική αντίληψη περί της εκ του μη όντος δημιουργίας, είναι εβραϊκής προελεύσεως. Ασυμβίβαστη με την ελληνική που δέχεται ότι η ύλη υπάρχει από πάντα. Ο χρόνος κατά την εβραϊκή αντίληψη είναι ευθύγραμμος με αρχή και τέλος, κατά την χριστιανική «σταυρικός»(!) και κατά την ελληνική κυκλικός, άνευ αρχής και τέλους. Η φιλοσοφία δέχεται την διαμόρφωση των όντων από κάποια προϋπάρχουσα κοσμική ύλη και όχι από ύλη που δημιουργήθηκε από το τίποτα, τάχα από ένα εξωσυμπαντικό Ον. (βλ. Πλατωνικό διάλογο «Τίμαιος», την κοσμογονία του Ησιόδου και λοιπές κοσμογονίες, τους προπλατωνικούς κ.α). Ακόμα και η χρήση των λέξεων «φύση» και «κτίση», δείχνει την διαφορετική κοσμοαντίληψη. «Φύση» ιερή και αιώνια από την μία μεριά, «κτίση» δούλη με χρονική αρχή από την άλλη. Ο άνθρωπος λαμβάνει εντολή από τον «Πλάστη» να «κατακυριεύσει» στην κτίση! (**Γένεση, 1:28**).

6. Ο Ελληνισμός έχει κέντρο την φύση και τον άνθρωπο. Κινείται δηλαδή λογικώς

και φυσιολογικώς. Ο Χριστιανισμός, τον κατασκευασμένο «θεάνθρωπο» Ιησού. Κινείται επομένως, στο ψεύδος και στην απάτη.

3. Τί είναι η φιλοσοφία και τί είναι ο Χριστιανισμός

Κατά καιρούς, από την αρχαιότητα μέχρι την εποχή μας, έχουν δοθεί διάφορες σημασίες στον όρο «φιλοσοφία», ανάλογα με το πνευματικό υπόβαθρο εκείνου που έδινε την ερμηνεία. Όλες όμως συγκλίνουν στο εξής· ότι φιλοσοφία είναι «το φιλείν, αγαπάν την σοφίαν ήτοι την γνώσιν, την μόρφωσιν προς το ειδέναι». Επίσης, είναι «έρευνα, ζήτησις προς εύρεσιν της αληθείας αναφορικώς προς τα επιστητά ή και προς τα κατά θεωρίαν μόνον ληπτά» **(Μέγα Λεξικό όλης της Ελληνικής γλώσσης, Δ. Δημητράκου, τ. ΙΕ΄, σ. 7643, εκδόσεις Δομή).**

Αφετηρία της φιλοσοφίας, είναι το «απορείν» και το «θαυμάζειν, όπως αναφέρει ο Πλούταρχος στο σημαντικό έργο του «Περί του Ει του εν Δελφοίς»: «Επει δε του φιλοσοφείν, έφη, το ζητείν αρχήν, του δε ζητείν το θαυμάζειν και απορείν» **(Ηθικά Πλουτάρχου, τ. 10, σ. 192, Κάκτος).** Θαυμάζω και απορώ, και αρχίζω να φιλοσοφώ, ζητώντας την εξήγηση.

Ας θυμηθούμε την παύλεια ρήση που θα εξετάσουμε και παρακάτω. «Έλληνες σοφίαν ζητούσιν». Επομένως, η φιλοσοφία είναι μια καθαρά ανθρώπινη προσπάθεια ερμηνείας του κόσμου, με βάση την λογική και την παρατήρηση.

Από την άλλη μεριά, ο Χριστιανισμός ισχυρίζεται ότι είναι η «αποκάλυψη» του αληθινού Θεού στον άνθρωπο. Σύμφωνα με τον «άγιο» Μακάριο τον Αιγύπτιο, «Ο Χριστιανισμός είναι βρώση και πόση, και όσο κάποιος τρώγει απ' αυτόν, περισσότερο διεγείρεται ο νους από τη γλυκύτητα, γίνεται ασυγκράτητος και αχόρταγος, και επιδιώκει με απληστία να τρώει» **(Ομιλία ΙΖ΄, ΕΠΕ τ. 7, Μακάριος ο Αιγύπτιος, σ. 325, εκδόσεις Γρηγόριος Παλαμάς).**

Σύμφωνα με τον μητροπολίτη Ναυπάκτου κ. Ιερόθεου Βλάχου, δεινού ερμηνευτή της φιλοκαλικής παραδόσεως, «**ο Χριστιανισμός δεν είναι ούτε φιλοσοφία ούτε θρησκεία με την έννοια που χαρακτηρίζουν τις φυσικές θρησκείες, αλλά είναι κυρίως θεραπεία. Είναι θεραπεία του ανθρώπου από τα πάθη του για να φθάση στην συνέχεια σε κοινωνία και ενότητα με τον Θεό**» **(Ορθόδοξη Ψυχοθεραπεία, κεφ. 1, εκδόσεις Μονής Γενεθλίου της Θεοτόκου).**

Παρατηρούμε, δηλαδή, ότι ο Χριστιανισμός είναι η βίωση της «θείας εμπειρίας» (κάτι που ισχυρίζονται και όλες οι υπόλοιπες θρησκείες), θεραπεία (κάτι που δεν ισχύει από την στιγμή που ακόμα και στην καρδιά της ορθόδοξης

πνευματικότητας, στο λεγόμενο «άγιο» όρος, παίρνουν ψυχοφάρμακα), και δυνατότητα μετοχής στην κατά χάρη θέωση. Αυτό το τελευταίο, αν εξαιρέσουμε την χριστιανική διάκριση «κτιστού-ακτίστου», υπήρχε ήδη στους πλατωνικούς και στους νεοπλατωνικούς φιλοσόφους.

4. Ποια η διαφορά της φιλοσοφίας από τον Χριστιανισμό, σύμφωνα με τους ίδιους τους χριστιανούς

Σε αυτό το σημείο, ας εξετάσουμε τι λένε επώνυμοι θεολόγοι, λόγιοι κληρικοί, και καθηγητές της δογματικής.

Παναγιώτης Τρεμπέλας...

*Άλλως όμως έχει το πράγμα ως προς την θεολογίαν ήτις **ουδέποτε υπήρξε κυριολεκτικώς μέρος της φιλοσοφίας**, έχει δε το υποκείμενον αυτήν εκ θείας αυθεντίας, ουχί απλώς ως τι ιστορικώς δεδομένον αυτή, αλλ' ως ιστορικώς αποκεκαλυμμένον εκ θεού. Την περί του όντως Όντος γνώσιν αυτής, την περί του παντός θεωρίαν, την περί θεού και ανθρώπου, την περί προορισμού του ανθρώπου και περί της συστάσεως αυτού, την περί του τελικού αιτίου των πάντων γνώσιν και πληροφορίαν αυτής **η θεολογία δεν αποκτά δια των εκζητήσεων του ανθρωπίνου λόγου, αλλά προσλαμβάνει αυτήν έτοιμην και πλήρη δια της πίστεως προς τας εκ θείας αποκαλύψεως αληθείας.***

(Εγκυκλοπαίδεια της θεολογίας, εκδόσεις Σωτήρ, σ. 183)

Ο «όσιος» **Ιουστίνος Πόποβιτς**, αρχιμανδρίτης και καθηγητής δογματικής...

*Όλοι οι ευρωπαϊκοί ουμανισμοί, από τους προ της Αναγεννήσεως, της Αναγεννήσεως και περαιτέρω, οι προτεσταντικοί, φιλοσοφικοί, θρησκευτικοί, κοινωνικοί, επιστημονικοί, πολιτιστικοί και πολιτικοί, επεδίωκον εν γνώσει ή εν αγνοία και αδιακόπως επιδιώκουν, ένα πράγμα: **να αντικαταστήσουν την πίστιν εις τον Θεάνθρωπον με την πίστιν εις τον άνθρωπον**, να αντικαταστήσουν το Ευαγγέλιον του Θεανθρώπου με το ευαγγέλιον κατ' άνθρωπον, **την φιλοσοφίαν κατά Θεάνθρωπον με την φιλοσοφίαν κατ' άνθρωπον**, την κουλτούραν κατά Θεάνθρωπον με την κουλτούραν κατ' άνθρωπον. με μίαν λέξιν, να αντικαταστήσουν την ζωήν κατά Θεάνθρωπον με την ζωήν κατ' άνθρωπον.*

(Άνθρωπος και Θεάνθρωπος, εκδόσεις Ορθόδοξος κυψέλη)

Μητροπολίτης Ναυπάκτου, κ. Ιερόθεος Βλάχος...

Κυρίως η διαφορά του Χριστιανισμού από την φιλοσοφία φαίνεται στο σημείο ότι η δεύτερη είναι στοχασμός ανθρώπινος ενώ ο Χριστιανισμός είναι αποκάλυψη Θεού.

Οι αιρέσεις που συντάραξαν την Εκκλησία του Χριστού **οφείλονται σ' αυτήν την αλαζονική έπαρση της λογικής**. Γι' αυτό τονίζεται από τους Πατέρας ότι **οι άγιοι δεν θεολογούν αριστοτελικώς, δηλαδή με τη λογική και την φιλοσοφία**, αλλά αλιευτικώς, δηλαδή με την εμπειρία, ύστερα από εσωτερική κάθαρση και αποκάλυψη του νου.

(Ορθόδοξη ψυχοθεραπεία, εκδόσεις Μονής Γενεθλίου της Θεοτόκου)

Στυλιανός Παπαδόπουλος, καθηγητής πατρολογίας...

Απορρίπτουμε την γνωστή αντίληψη ότι ο σκοπός των Πατέρων ήταν η σύνδεση του χριστιανισμού με τον ελληνισμό ή και η ένδυση του μηνύματος της Βίβλου με τις μορφές της ελληνικής φιλοσοφίας.

(Στ. Παπαδόπουλος, Πατρολογία, τόμος Α', σ. 55, εκδόσεις Παρουσία)

Οι Πατέρες υποχρεωμένοι να είναι παραδοσιακοί, γίνονται φορείς και μόνον ερμηνευτές της αληθείας, **την οποία μάλιστα δεν απέκτησαν με ζήτηση επίπονη**, αλλά έλαβαν από την Εκκλησία ή την αποκάλυψη του Θεού. Με τους φιλοσόφους συμβαίνει το αντίθετο.

Οι φιλόσοφοι αναζητούν με άπειρη αγωνία την αλήθεια, που οι Πατέρες έχουν έτοιμη.

(ο. π. σ. 58)

5. Δόγμα και αίρεση στην φιλοσοφία και στον Χριστιανισμό

Στην φιλοσοφία οι λέξεις «δόγμα» και «αίρεση» έχουν διαφορετική σημασία σε σχέση με την χριστιανική θεολογία. Αυτή την διαφορά μπορούμε να την καταλάβουμε εύκολα, αν σκεφτούμε ότι η θεολογία διεκδικεί την «μόνη αλήθεια».

Ο Διογένης ο Λαέρτιος, στους **«Βίους των φιλοσόφων»**, αναφέρει τα εξής: «Οι φιλόσοφοι διαιρούνται ακόμη εις δογματικούς και σκεπτικούς. Και όσοι μεν αποφαινούνται ότι τα πράγματα είναι γνωριστά και καταληπτά, λέγονται δογματικοί· όσοι αναστέλλουν την σκέψη τους για τα πράγματα, επειδή είναι

ακατάληπτα, αυτοί είναι σκεπτικοί» **(Βιβλίο Α΄, εκδόσεις Πάπυρος, σ. 33).**

Ο Σέξτος ο Εμπειρικός, στις «**Πυρρώνειες Υποτυπώσεις**», γράφει: «Για όσους ερευνούν κάποιο αντικείμενο το φυσιολογικό είναι ή να το ανακαλύψουν ή να αρνηθούν ότι μπορούν να το ανακαλύψουν και να παραδεχτούν ότι δεν το αντιλαμβάνονται με βεβαιότητα ή να επιμένουν στην έρευνα. Για τούτο ίσως και στην περίπτωση των αντικειμένων έρευνας της φιλοσοφίας άλλοι ισχυρίστηκαν ότι βρήκαν το αληθές, άλλοι αποφάνθηκαν ότι τούτο είναι αδύνατον να γίνει αντιληπτό με βεβαιότητα και άλλοι το αναζητούν ακόμη. Ότι το βρήκαν θεωρούν αυτοί που ιδιαιτέρως αποκαλούνται δογματικοί...» **(Άπαντα Σέξτου, τ. 1, σ. 43, Κάκτος).**

Από αυτά, καθίσταται σαφές ότι «δόγμα» στην φιλοσοφία, είναι ο καρπός του ανθρώπινου στοχασμού. Είναι γνώμη και φρόνιμα που διαμορφώνεται κατόπιν ενδελεχούς ερεύνης.

Στην χριστιανική θεολογία όμως, δεν είναι απλά η γνώμη. Ας δούμε τι αναφέρει ο δογματολόγος καθηγητής Ι. Καρμίρης...

Η δογματική διδασκαλία της Αγίας Γραφής πρώτον και είτα των αρχαίων οικουμενικών συνόδων μετά των υπ' αυτών επικυρωθεισών και ούτως οικουμενικόν προσκτησαμένων κύρος τοπικών συνόδων αποτελεί το περιεχόμενον της πίστεως του ορθοδόξου χριστιανικού κόσμου και την αδαμάντινην βάσιν του ορθοδόξου δογματικού συστήματος, ως και πάντων των μεταγενεστέρων δογματικοσυμβολικών κειμένων της Ορθοδόξου καθολικής Εκκλησίας. Την υψίστη ταύτη σημασίαν ευλόγως αποδίδουσι οι Ορθόδοξοι εις τας επτά αρχαίας Οικουμενικάς Συνόδους, διότι πιστεύουσι ότι αύται εδογμάτισαν υπό την επίπνοιαν και επιστασίαν του αγίου Πνεύματος επί τη βάσει της Αγίας Γραφής και της Ιεράς Παραδόσεως...

(Δογματικά και συμβολικά μνημεία, τ. Α΄, σ. 110)

Ο Α. Αλεβιζόπουλος, γνωστός απολογητής και «αιρεσιολόγος», γράφει...

Τα δογματικά κείμενα της Εκκλησίας μας ονομάζονται «όροι», γιατί οριοθετούν την πίστη. [...] Τα δόγματα της Εκκλησίας δεν αποτελούν ανθρώπινη ανακάλυψη, αλλά αποκάλυψη του Υιού. Για αυτό υπερβαίνουν τις διανοητικές ικανότητες του ανθρώπου.

(Η Ορθοδοξία μας, εκδόσεις Διάλογος, σ. 59)

Αυτά ήταν υποχρεωτικά για όλους, στο θεοκρατικό Βυζάντιο. Για παράδειγμα, ο Ι. Καρμίρης αναφέρει: «Ο Ιουστινιανός Α΄ εθεώρει τα μεν δόγματα των Οικουμενικών Συνόδων ως τον λόγον του Θεού, τους δε κανόνας αυτών ως νόμους του Κράτους. Δια ταύτα οι αυτοκράτορες εδημοσίεουν τας συνοδικάς αποφάσεις και περιέβαλλον δια του αυτού και τους πολιτικούς νόμους κύρος» **(Δογματικά και συμβολικά μνημεία, τ. Α΄, σ. 113)**.

Το ίδιο και με την έννοια «αίρεση». Στην φιλοσοφία, είναι η προτίμηση, η εκλογή μεταξύ πολλών. Έτσι, έχουμε πολλές και διαφορετικές φιλοσοφικές αιρέσεις, όπου κατατάσσονται οι δογματικοί. Για παράδειγμα, αναφέρει ο Σέξτος ο Εμπειρικός: «Σχολή (κείμενο: αίρεσιν) είναι προσχώρηση σε αριθμό δογμάτων, που εξαρτώνται **λογικά** το ένα από το άλλο» **(Πυρρώνειες Υποτυπώσεις, Α΄, σ. 51, Κάκτος)**. Στην χριστιανική θεολογία, είναι η απόκλιση από την παραδεδομένη «αλήθεια». Όπως γράφει ο Βασίλειος Καισαρείας στον Αμφιλόχιο Ικονίου, «Αιρέσεις μεν, τους παντελώς απερρηγμένους και κατ' αυτήν την πίστιν απηλλοτριωμένους» **(Πηδάλιο, σ. 475, Έκδοση 1886)**.

6. Οι απόψεις των συγγραφέων της Βίβλου για την «αληθινή» σοφία

Αφού διευκρινίστηκαν τα παραπάνω, ας δούμε τι θεωρεί η Βίβλος ως «σοφία» αληθινή και ψευδή, για να μπούμε περισσότερο στην χριστιανική νοοτροπία. Η αληθινή «σοφία», έχει άμεση σχέση με τον Γιαχβέ. «Παρ' αυτώ σοφία και δύναμις, αυτώ βουλή και σύνεσις» **(Ιώβ, 12:13)**. «Πάσα σοφία παρά Κυρίου» **(Σοφία Σειράχ, 1:1)**. Κανένας θνητός δεν ξέρει που να την βρει· «η δε σοφία πόθεν ευρεθή, ποιός δε τόπος εστίν της επιστήμης ουκ οίδεν βροτός, οδόν αυτής ουδέ μη ευρεθή εν ανθρώποις» **(Ιώβ, 28:12-13)**. Για αυτό, μόνο ο θεός την δίνει, «Κύριος δίδωσιν σοφίαν» **(Παροιμίες, 2:6)**. Στις εντολές του, βρίσκεται η «σοφία»· «Δέδειχα υμίν δικαιώματα και κρίσεις καθά ενετείλατό μοι Κύριος ποιήσαι ούτως εν τη γη εις ην υμείς εισπορεύεσθε εκεί κληρονομείν αυτήν και φυλάξεσθε και ποιήσετε ότι αύτη η σοφία υμών και η σύνεσις εναντίον πάντων των εθνών όσοι εάν ακούσωσιν πάντα τα δικαιώματα ταύτα και ερούσιν, ιδού λαός σοφός και επιστήμων το έθνος το μέγα τούτο» **(Δευτερονόμιο, 4:5-6)**. Επίσης, βρίσκεται στον σεβασμό του Γιαχβέ· «ιδού η θεοσέβεια εστίν σοφία» **(Ιώβ, 28:28)** και στον φόβο του, καθώς «αρχή σοφίας φόβος Κυρίου» **(Ψαλμός, 110:10 & Παροιμίες, 1:7, 9:10)**. Επίσης, δίδεται στον πιστό μέσω της προσευχής· «Επεκαλεσάμην, και ελθέ μοι πνεύμα σοφίας» **(Σοφία Σολομώντος, 7:7)**. Και σχετίζεται άμεσα με αποκάλυψη· «Ρίζα σοφίας τίνι απεκαλύφθη;» **(Σοφία Σειράχ, 1:6)**. Κατά τον συγγραφέα της προς Κολοσσαείς επιστολής, «εν ω εισίν πάντες οι

θησαυροί της σοφίας και γνώσεως απόκρυφοι» (2:3). Δηλαδή, στον Χριστό είναι όλοι οι θησαυροί της σοφίας και της γνώσεως. Αργότερα, ο ίδιος ο Χριστός θα θεωρηθεί ως η Σοφία που ενσαρκώθηκε...

7. Οι απόψεις των συγγραφέων της Βίβλου για την «ψεύτικη» σοφία

Αντιθέτως, ψευδής σοφία χαρακτηρίζεται η σοφία άνευ του Θεού. Στο βιβλίο της Γενέσεως, στο κεφάλαιο 3, οι «πρωτόπλαστοι» διώχνονται από την Εδέμ και γίνονται αντικείμενα κατάρτας από τον Θεό, επειδή γεύθηκαν από τον καρπό της γνώσεως του καλού και του κακού. Στον μύθο της Βαβέλ, ο Θεός φθονεί την εφευρετικότητα του ανθρώπου, φοβάται μη τυχόν με την γνώση κατορθώσει και άλλα, και για αυτό αποφασίζει να επιφέρει σύγχυση στην γλώσσα τους. Επίσης, αφαιρεί την σοφία των ανθρώπων με... φύσημα, «ενεφύσησεν γαρ αυτοίς και εξηράνθησαν, απώλοντο παρά το μη έχειν αυτούς σοφίαν» **(Ιώβ, 4:21)**. Όποιος μισεί τον φόβο του Θεού, μισεί την σοφία, όπως μας λέει ο Παροιμιαστής· «εμίσησαν γαρ σοφίαν, τον δε φόβον του Κυρίου ου προείλαντο» **(Παροιμίες, 1:29)**. Η μελέτη του φυσικού κόσμου χαρακτηρίζεται ως «πονηρός περισπασμός», από το βιβλίο που κατατάσσεται από τους θεολόγους ως μέρος της Εβραϊκής σοφίας(!)· «και έδωκα την καρδίαν μου του εκζητήσαι και του κατασκέψασθαι εν τη σοφία περί πάντων των γινομένων υπό τον ουρανόν, ότι περισπασμόν πονηρόν έδωκεν ο θεός τοις υιοίς του ανθρώπου του περισπάσθαι εν αυτώ» **(Εκκλησιαστής, 1:13)**. Για αυτόν τον λόγο, αποτρέπεται ο άνθρωπος από την γνώση, διότι «ο προστιθεις γνωσιν προσθησει αλγημα», δηλαδή πόνο **(ο.π. 1:18)**. Οι λόγοι των σοφών χαρακτηρίζονται ως «βούκεντρα» και «καρφιά» φυτεμένα **(ο.π. 12:11)**. Ο άνθρωπος πρέπει να φυλάγεται από το να γράφει πολλά βιβλία, καθώς αυτά δεν έχουν τέλος, και η πολλή μελέτη είναι κούραση στο σώμα **(ο.π. 12:12)**. Σε άλλο σημείο, ο Γιαχβέ απειλεί ότι θα κάνει να χαθεί η σοφία των σοφών. «Απολώ την σοφίαν των σοφών και την σύνεσιν των συνετών κρύψω» **(Ησαΐας, 29:14)**. Σε άλλο σημείο, μας καθίσταται σαφές ότι οι σοφοί ντράπηκαν διότι αποδοκίμασαν τον λόγο του Κυρίου. «Ησχύνθησαν σοφοί και επτοήθησαν και εάλωσαν ότι τον λόγον Κυρίου απεδοκίμασαν, σοφία τις εστίν εν αυτοίς» **(Ιερεμίας, 8:9)**. Ο άγνωστος συγγραφέας της προς Κολοσσαείς επιστολής, δίνει οδηγίες στους πιστούς να προσέχουν από τις πλάνες της φιλοσοφίας που καλείται και «κενή απάτη». «Βλεπετε μη τις υμας εσται ο συλαγωγων δια της φιλοσοφιας και κενης απατης κατα την παραδοσιν των ανθρωπων κατα τα στοιχεια του κοσμου και ου κατα Χριστον» **(Κολοσσαείς, 2:8)**.

Η πιο συνοπτική, όμως, παρουσίαση της αντίθεσης μεταξύ Ελληνισμού και

Χριστιανισμού, που μάλλον σκοπίμως αποσιωπούν οι θιασώτες των δήθεν «ελληνοχριστιανικών» συνθέσεων, βρίσκεται σε περικοπές από την πρώτη προς Κορινθίους επιστολής του Παύλου.

γεγραπται γαρ· **“απολω την σοφιαν των σοφων και την συνεσιν των συνετων αθετησω· που σοφος, που γραμματευσ, που συζητητης του αιωνος τουτου”· ουχι εμωρανεν ο θεος την σοφιαν του κοσμου;** επειδη γαρ εν τη σοφια του θεου ουκ εγνω ο κοσμος δια της σοφιας τον θεον, ευδοκησεν ο θεος δια της μωριας του κηρυγματος σωσαι τους πιστευοντας. Επειδη και **Ιουδαιοι σημεια αιτουσιν** και **Ελληνες σοφιαν ζητουσιν**· ημεις δε κηρυσσομεν Χριστον εσταυρωμενον ιουδαιοις μεν σκανδαλον εθνεσιν δε μωριαν, αυτοις δε τοις κλητοις ιουδαιοις τε και ελλησιν χριστον θεου δυναμιν και θεου σοφιαν· οτι το μωρον του θεου σοφωτερον των ανθρωπων εστιν και το ασθενες του θεου ισχυροτερον των ανθρωπων· βλεπετε γαρ την κλησιν υμων αδελφοι οτι ου πολλοι σοφοι κατα σαρκα ου πολλοι δυνατοι ου πολλοι ευγενεις, αλλα τα μωρα του κοσμου εξελεξατο ο θεος ινα καταισχυνη τους σοφους και τα ασθενη του κοσμου εξελεξατο ο θεος ινα καταισχυνη τα ισχυρα και τα αγενη του κοσμου και τα εξουθενημενα εξελεξατο ο θεος τα μη οντα ινα τα οντα καταργηση οπως μη καυχησηται πασα σαρξ ενωπιον του θεου· εξ αυτου δε υμεις εστε εν Χριστω Ιησου ος εγεννηθη σοφια ημιν απο θεου δικαιοσυνη τε και αγιασμος και απολυτρωσι ινα καθως γεγραπται ο καυχωμενος εν Κυριω καυχασθω.

(Α΄ Κορινθίους, 1:19-31)

Ο πάυλειος λόγος είναι «καταπέλτης» και σαφής. Με βάση αυτά, κατανοούμε τα εξής:

1. Με βάση την ερμηνεία του σε περικοπή από το βιβλίο του «Ησαΐα» (κεφάλαιο 33,18), ο Θεός έκανε ανόητη την σοφία του κόσμου. Συνεπώς, άχρηστη.
2. Αν μελετήσουμε τα παραπάνω εδάφια προσεκτικά, παρατηρούμε ότι μιλάει για τρεις ομάδες ανθρώπων. Τους Ιουδαίους (και γενικότερα όσους έχουν τον ιουδαϊκό τρόπο σκέψης), τους Έλληνες και όσους έχουν τον ελληνικό (προσέξτε ότι εναλλάσσονται οι όροι «έθνεσι» και «έλλησιν»), και μια νέα κατηγορία που αποτελείται από Ιουδαίους και Έλληνες αλλά δέχονται τον Ιησού ως την «σοφία» του Θεού. Αυτοί οι τελευταίοι έχουν αρνηθεί τις προγονικές τους παραδόσεις και αυτό εκφράζεται με την φράση, «*Ιουδαιοι σημεια αιτουσιν και Ελληνες σοφιαν*

ζητουν· **ημεις δε** κηρυσσομεν Χριστον εσταυρωμενον Ιουδαιοις μεν σκανδαλον εθνεσιν δε μωριαν, αυτοις δε τοις κλητοις Ιουδαιοις τε και ελλησιν Χριστον Θεου δυναμιν και Θεου σοφια». Ως γνωστόν, οι Έλληνες δεν είχαν καμία σχέση με τον «μεσσιανισμό», ενώ οι Ιουδαίοι είχαν άλλη αντίληψη περί του «Μεσσία» σε σχέση με τον Χριστιανισμό.

3. Σε άλλο σημείο από τις επιστολές του Παύλου, μας εξηγείται με ποιο τρόπο γίνεται αυτή η **απάρνηση του Ελληνισμού** και οτιδήποτε αυτή η έννοια περιλαμβάνει, όπως και η απάρνηση του Ιουδαϊσμού που αφορά Ιουδαίους και Ιουδαίζοντες, προκειμένου να υπάρξει ένα μίγμα ομοιογενές. Ο τρόπος είναι με το βάπτισμα και την ένταξη στην Εκκλησία. «Όσοι γαρ εις Χριστόν εβαπτίσθητε, Χριστόν ενεδύσασθε. **Ουκ εν Ιουδαίος ουδέ Έλλην· ουκ ενί δούλος, ουδέ ελεύθερος· ου ενί άρσεν και θήλυ· πάντες γαρ υμεις εις έστε εν Χριστώ Ιησού. Ει δε υμεις Χριστού, άρα του Αβραάμ σπέρμα εστε, και κατ' επαγγελίαν κληρονόμοι» (Γαλάτας, 3:27-29).**

Παρ' όλα αυτά, ο Παύλος δεν παραλείπει να συνδέσει τις θεωρίες του με την Παλαιά Διαθήκη, εξ ου και η αναφορά στον Αβραάμ. Όσοι λοιπόν μπαίνουν στην «ποιμνη» δια του βαπτίσματος, ενδύονται τον Χριστό και είναι πνευματικοί απόγονοι του Αβραάμ, του γενάρχη των Εβραίων κατά την Παλαιά Διαθήκη. Η προσπάθεια του Παύλου να παρουσιάσει μια νέα εκδοχή του Ιουδαϊσμού που θα περιλαμβάνει και μη Εβραίους, είναι εμφανής. Πριν από αυτά, έχει πει ότι ο Νόμος του Μωυσή δόθηκε ως παιδαγωγός, αλλά επειδή «ήρθε ο Χριστός», δεν είμαστε πλέον υπό τον Νόμο **(ο.π. στ. 23-26)**.

4. Επίσης, δίνει τα εκ διαμέτρου αντίθετα χαρακτηριστικά Ελληνισμού και Ιουδαϊσμού. Ο Ελληνισμός ζητά ενεργητικά, ενώ ο Ιουδαϊσμός «αιτεί», που σημαίνει ότι περιμένει παθητικά ουρανόθεν τις απαντήσεις δια θείων σημείων.

5. Η σοφία των πιστών είναι ο «Χριστός», που ντροπιάζει την ελληνική σοφία που στηρίζεται στον ορθό λόγο. Πέρα από αυτά, υπάρχουν και άλλα σημεία. «*Η πιστις υμων μη η εν σοφια ανθρωπων*» (Α' Κορινθίους, 2:4). χριστιανική πίστη και ανθρώπινη σοφία, σε πλήρη αντίθεση. Σε άλλο σημείο, αναφέρει ότι οι διαλογισμοί των σοφών είναι μάταιοι **(Α' Κορινθίους, 3:20)**. Στην πλαστογραφημένη επιστολή (δήθεν) του Ιάκωβου, του «πρώτου» επισκόπου Ιερουσαλήμ, γίνεται σαφής διάκριση μεταξύ της «άνωθεν κατερχομένης σοφίας» και της επίγειας, που χαρακτηρίζεται «δαιμονική» **(Ιακώβου, 3:15)**.

8. Οι πρώτοι απολογητές διαστρέφουν τους Έλληνες φιλοσόφους και διανοούμενους για να τους παρουσιάσουν ως προ Χριστού «χριστιανούς».

Οι απολογητές ήταν οι πρώτοι λόγιοι χριστιανοί που προσπάθησαν να συστήσουν την νέα θρησκεία, παρουσιάζοντάς την **ως μια νέα φιλοσοφία** που ωστόσο έχει αρκετά κοινά σημεία με τις πρότερες παραδόσεις. Παρ' όλα αυτά, είναι ανώτερη διότι περιέχει κάτι που δεν έχουν οι άλλες· την τελειότητα και την ολοκλήρωση. Κινήθηκαν σε εντελώς διαφορετική κατεύθυνση σε σχέση με τον Παύλο, διότι αυτό...τους εξυπηρετούσε.

Γράφει ο Παναγιώτης Τρεμπέλας...

*Κοινή θέσις, υποστηριζόμενη υπό πάντων των Απολογητών, είναι, ότι το Ευαγγέλιον περιέχει την νέαν και τελείαν φιλοσοφίαν, περί της αλήθειας της οποίας εγγυάται η μαρτυρούσα περί αυτής θεία Αποκάλυψις. Η ιδέα αύτη, ότι ο χριστιανισμός είναι φιλοσοφία, παρατηρεί ο Fisher, διήκει δια πάσης της απολογητικής γραμματείας **(Εγκυκλοπαίδεια της Θεολογίας, εκδόσεις Σωτήρ, σ. 5)**.*

Για παράδειγμα, αναφέρει ο καθηγητής Πατρολογίας Π. Χρήστου, ότι «*Η θεολογία του Αριστείδου διαμορφώνεται και διατυπώνεται υπό την επίδρασιν της φιλοσοφικής του προελεύσεως και της χριστιανικής του πίστεως*» **(Πατρολογία Β΄ τόμος, εκδόσεις Κυρομάνος, σελ. 536)**. Σύμφωνα με τον απολογητή Αθηναγόρα, οι φιλόσοφοι και οι ποιητές κινήθηκαν στοχαστικά με την έμπνευση του Θεού. «*Ποιηταί γαρ και φιλόσοφοι, ως και τοις άλλοις, επέβαλον στοχαστικώς, κινήθεντες μεν κατά συμπάθειαν της παρά του Θεού πνοής*» **(ο. π σελ. 580)**.

Ο Ιουστίνος, διαστρέφοντας τους Έλληνες διανοητές, τους παρουσιάζει ως «προ Χριστού χριστιανούς». Ισχυρίζεται ότι «*λέγουμε τα ίδια με τους Έλληνες*» **(Άπαντα Ιουστίνου, Α΄ Απολογία, 24:1, εκδόσεις Γρηγόριος Παλαμάς)**, και ότι «*οι διαβιώσαντες συμφώνως προς τον Λόγον είναι χριστιανοί, ακόμη και αν θεωρήθηκαν άθεοι, όπως στους Έλληνες ο Σωκράτης και ο Ηράκλειτος*» **(ο.π. 46:3)**. Όποιος έχει μελετήσει τους ίδιους τους φιλοσόφους, καταλαβαίνει τα χονδροειδή ψεύδη του χριστιανού απολογητή (ίσως κάποια στιγμή ασχοληθούμε ειδικότερα με το θέμα). Ο ίδιος αναγνωρίζει, ήδη από τον δεύτερο αιώνα, τις ομοιότητες μεταξύ του Χριστιανισμού και του θύραθεν περιβάλλοντος, τις οποίες

αποδίδει στους δαίμονες. Όπως γράφει στην πρώτη του «Απολογία» προς τον αυτοκράτορα Αντωνίνο τον Ευσεβή, περίπου το 150, «**μάλιστα αποδεικνύουμε ότι οι μύθοι αυτοί έχουν λεχθή κατ' ενέργεια των φαύλων δαιμόνων προς εξαπάτηση και παραπλάνηση του ανθρωπίνου γένους**» **(ο. π. σελ. 169)**. Αυτή η θέση του όμως έρχεται **σε αντίθεση** με την θεωρία του περί του σπερματικού λόγου, που αναφέρει στην δεύτερη «Απολογία» του, το 160, προς τον φιλόσοφο και μέλος της διακυβέρνησης της αυτοκρατορίας, Μάρκο Αυρήλιο, κατά την οποία «**όσα κατά καιρούς διακήρυξαν καλώς και βρήκαν οι φιλόσοφοι και νομοθέτες, φιλοτεχνήθηκαν από αυτούς δι' ευρέσεως και θεωρίας κατά μέρος του λόγου**» **(ο. π σελ. 218)**. Δηλαδή, από την μία μεριά υποστηρίζει ότι οι ομοιότητες οφείλονται στους δαίμονες προς παραπλάνηση, και από την άλλη στον Θεό μέσω του σπερματικού λόγου. Δηλαδή, ο λόγος της αλήθειας δόθηκε σπερματικά σε κάποιους προκειμένου να εκφράσουν αλήθειες που αργότερα θα ολοκλήρωνε το χριστιανικό κήρυγμα. Σε άλλα σημεία αναφέρει κάτι διαφορετικό από αυτά. Ότι η αλήθεια δόθηκε στον Μωυσή και στους προφήτες, και οι φιλόσοφοι τα πήραν από εκείνον. «**Ταύτα λέχθηκαν και μεταξύ των Ελλήνων και μεταξύ όλων των εθνών, όπου πληροφορούνταν ότι οι προφήτες προκήρυσσαν ότι θα πιστευθή περισσότερο ο Χριστός**» **(ο. π σελ. 169)**. Στα ίδια πλαίσια κινείται και ο Κλήμης Αλεξανδρείας, που γράφει: «**Από κάθε φιλοσοφία η αρχαιότατη είναι η εβραϊκή φιλοσοφία**» **(Άπαντα Κλήμη Αλεξανδρείας, Στρωματείς λόγος Α΄, εκδόσεις Γρηγόριος Παλαμάς, ΕΠΕ 3, σ. 123)**.

Η Εκκλησία, βλέποντας αργότερα τα τραγικά αδιέξοδα και τις αντιφάσεις αυτών των απόψεων, δεν τις υιοθέτησε. Στο **πρώτο τόμο της πατρολογίας του**, αναφέρει ο Σ. Παπαδόπουλος: «**Πρέπει να σημειώσωμε ότι το ένα από τα δύο θέματα που απασχόλησαν τον Ιουστίνο, το θέμα της ενότητας της αληθείας (σπερματικός λόγος και Λόγος) και της καταλλαγής του Χριστιανισμού με τη φιλοσοφική σκέψη, δεν λύθηκε ικανοποιητικά από τον ιερό συγγραφέα μας και η θεολογία του επί του προκειμένου δεν έγινε η θεολογία της Εκκλησίας**» **(σελ. 235)**. Στην επόμενη σελίδα (την 236), γράφει: «**Συχνά καταγγέλλει ότι όσα ορθά είπαν οι Έλληνες φιλόσοφοι τα έλαβαν από τους προφήτες της ΠΔ κι επομένως είναι "ημών των χριστιανών"**. Αλλά σε καμία περίπτωση δε μας εξηγεί το λόγο, για τον οποίο οι Έλληνες αναγκάστηκαν να δανεισθούν από τους προφήτες, παρά το γεγονός ότι η σπερματική αλήθεια υπήρχε πάντοτε και για όλους». Στον **τρίτο τόμο της δογματικής και συμβολικής θεολογίας**, ο καθηγητής δογματικής Ν. Ματσούκας, αναφέρει: «**Οι πρώτοι χριστιανοί απολογητές του δευτέρου αιώνα, δεν έχουν δίκαιο υποστηρίζοντας ότι ο Πλάτων, λόγου χάρη, και άλλοι σοφοί**

της Αρχαίας Ελλάδας είχαν συλήσει τις ιδέες του Μωυσή» (σελ. 105).

(Η συνέχεια στο δεύτερο μέρος...)

Διομήδης

Πηγές

1. Φρ. Νίτσε, «Η φιλοσοφία στα χρόνια της αρχαιοελληνικής τραγωδίας», εκδόσεις Gutenberg.
2. Διογένης Λαέρτιος, «Βίοι Φιλοσόφων», εκδόσεις Πάπυρος.
3. Στ. Παπαδόπουλος, «Πατρολογία», Α΄ τόμος, εκδόσεις Παρουσία.
4. Γρηγόριος Νύσσης Άπαντα, «Διάλογος περί ψυχής και αναστάσεως», ΕΠΕ τ. 1
5. Αριστοτέλης, «Ηθικά Νικομάχεια», εκδόσεις Πάπυρος.
6. Νικόδημος αγιορείτης, «Πηδάλιο», εκδόσεις Απ. Φερετόπουλου.
7. Δ. Δημητράκος, «Μέγα λεξικό όλης της Ελληνικής γλώσσης, τ. ΙΕ΄, εκδόσεις Δομή.
8. Πλούταρχος, «Περί του Ει του εν Δελφοίς», εκδόσεις Κάκτος, Ηθικά τ. 10.
9. Μακάριος ο Αιγύπτιος, «Πνευματικές ομιλίες», Φιλοκαλία τ. 7, εκδόσεις Γρηγόριος Παλαμάς.
10. Ιερόθεος Βλάχος, «Ορθόδοξη ψυχοθεραπεία, εκδόσεις Μονή Γενεθλίου της Θεοτόκου.
11. Π. Τρεμπέλας, «Εγκυκλοπαίδεια της θεολογίας», εκδόσεις ο Σωτήρ.
12. Ιουστίνος Πόποβιτς, «Άνθρωπος και θεάνθρωπος», εκδόσεις Ορθόδοξος Κυψέλη.
13. Σέξτος Εμπειρικός Άπαντα, «Πυρρώνιες Υποτυπώσεις, τ. 1, εκδόσεις Κάκτος.
14. Ι. Καρμίρης, «Δογματικά και Συμβολικά κείμενα», τ. Α΄.
15. Α. Αλεβιζόπουλος, «Η Ορθοδοξία μας», εκδόσεις Διάλογος.
16. Π. Χρήστου, «Πατρολογία», τ. Β΄, εκδόσεις Κυρομάνος.
17. Ιουστίνος Άπαντα, «Α΄ Απολογία», εκδόσεις Γρηγόριος Παλαμάς, τ. 1.
18. Κλήμης Αλεξανδρείας Άπαντα, «Στρωματείς», εκδόσεις Γρηγόριος Παλαμάς, τ. 3
19. Ν. Ματσούκας, «Δογματική και Συμβολική θεολογία», τ. 3, εκδόσεις Π. Πουρναρά.